

Izvirni znanstveni članek/Original scientific article

Etična občutljivost študentov zdravstvene nege: opisna raziskava Ethical sensitivity of nursing students: A descriptive research

Jakob Renko^{1, *}, Deja Praprotnik, Ana Nastran, Mirko Prosen¹, Sabina Ličen¹

Ključne besede: etične dileme; zdravstvena nega; dodiplomski študij; sekundarna socializacija; profesionalne vrednote

Key words: ethical dilemmas; nursing; undergraduate studies; secondary socialization; professional values

¹ Univerza na Primorskem, Fakulteta za vede o zdravju, Katedra za zdravstveno nego, Polje 42, 6310 Izola, Slovenija

* Korespondenčni avtor/
Corresponding author:
jakob.renko@fvz.upr.si

IZVLEČEK

Uvod: Etična občutljivost je pomemben dejavnik pri zagotavljanju kakovostne zdravstvene oskrbe. Namen raziskave je bil preučiti etično občutljivost študentov zdravstvene nege.

Metode: Uporabljena je bila kvantitativna metodologija raziskovanja z metodo anketiranja. Anketiranje je potekalo na priložnostnem vzorcu 126 dodiplomskih študentov zdravstvene nege. Podatki so bili zbrani na podlagi prevedenega in prilagojenega »Vprašalnika za merjenje etične občutljivosti med študenti zdravstvene nege« (ang. *Ethical Sensitivity Questionnaire for Nursing Students*). Za statistično analizo so bile uporabljene naslednje metode: osnovna deskriptivna statistika ter neparametrični Mann-Whitneyjev U-test in Kruskal-Wallisov H-test.

Rezultati: Rezultat notranje konsistentnosti za celoten vprašalnik je pokazal dobro stopnjo zanesljivosti (Cronbach $\alpha = 0,711$). Anketirani študenti zdravstvene nege na dodiplomskem študiju so prikazali zmerno stopnjo etične občutljivosti ($\bar{x} = 33,50$, $s = 5,615$). Rezultati so pokazali statistično značilne razlike v stopnji etične občutljivosti med rednimi študenti dodiplomskega študija zdravstvene nege in študenti izrednega študija ($p = 0,025$).

Diskusija in zaključek: Ugotovljeno je bilo, da obstajajo možnosti za izboljšanje etične občutljivosti študentov zdravstvene nege. Na podlagi ugotovitev so potrebne nadaljnje raziskave o etični občutljivosti v povezavi z delovno otopelostjo v zdravstvenem sistemu. Smiselno bi bilo raziskati tudi dejavnike, ki vplivajo na etično občutljivost in primerjati etično občutljivost med študenti zdravstvene nege in zaposlenimi medicinskimi sestrami.

ABSTRACT

Introduction: Ethical sensitivity is an important factor in providing quality health care. The aim of this study was to measure ethical sensitivity of undergraduate nursing students.

Methods: A quantitative research methodology with surveying was used. The survey was administered to a convenience sample of 126 undergraduate nursing students. Data were collected using a translated and adapted Ethical Sensitivity Questionnaire for Nursing Students. The following methods were used for statistical analysis: basic descriptive statistics, non-parametric Mann-Whitney U-test and the Kruskal-Wallis H-test.

Results: The internal consistency value for the entire questionnaire showed a good level of reliability (Cronbach $\alpha = 0.711$). The undergraduate nursing students showed a moderate level of ethical sensitivity ($\bar{x} = 33.50$, $p = 5.615$). The results showed statistically significant differences in the level of ethical sensitivity of full-time undergraduate nursing students compared to part-time students ($p = 0.025$).

Discussion and conclusion: It was concluded that there are opportunities to improve ethical sensitivity of nursing students. Based on the results, further research on ethical sensitivity related to work-related indifference in the health care system is needed. It would also be useful to compare ethical sensitivity of nursing students and registered nurses to explore the factors that influence ethical sensitivity.

Prejeto/Received: 5. 3. 2022
Sprejeto/Accepted: 2. 1. 2023

© 2023 Avtorji/The Authors. Izdaja Zbornica zdravstvene in babiške nege Slovenije - Zveza strokovnih društev medicinskih sester, babic in zdravstvenih tehnikov Slovenije./Published by Nurses and Midwives Association of Slovenia. To je članek z odprtim dostopom z licenco CC BY-NC-ND 4.0./This is an open access article under the CC BY-NC-ND 4.0 license.

Uvod

Zdravstveni sistem predstavlja posebno kulturno okolje, v katerem se izvajalci vsakodnevno soočajo s specifičnimi etičnimi problemi ter nasprotujočimi se vrednotami (Muramatsu, Nakamura, Okada, Katayama, & Ojima, 2019). Napredek tehnologije v zdravstvu, težave z zagotavljanjem zasebnosti, spremembe sistemov oskrbe pacientov in vse večje finančne omejitve lahko povzročijo, da je etično primerno obravnavo težje zagotoviti (Tanaka & Tezuka, 2021). Zaposleni v zdravstveni negi so odgovorni za iskanje rešitev v njihovem profesionalnem okolju v skladu z obstoječimi etičnimi načeli (Hakbilen, İnce, & Ozgonul, 2021; Ovijač, 2012). Kodeks etike v zdravstveni negi in oskrbi Slovenije (2014) obvezuje vse medicinske sestre in tiste, ki se izobražujejo na področju zdravstvene nege, k etičnemu ravnanju. Poleg tega jim zapisana etična načela in pravila predstavljajo vodilo za oblikovanje profesionalnih etičnih in moralnih stališč pri njihovem delu. Na podlagi teh se v danih situacijah lahko argumentirano odločajo ter analizirajo etični vidik svojega dela.

Sposobnost kompetentnega etičnega presojanja omogoča nudenje kakovostne zdravstvene oskrbe (Tanaka & Tezuka, 2021). Eden izmed pomembnih dejavnikov pri izvajanju zdravstvene nege je tudi etična občutljivost, ki je definirana kot sposobnost prepoznavanja etičnih problemov, izkazovanje razumevanja ranljivega položaja pacienta in razumevanje posledic sprejetih odločitev (Muramatsu et al., 2019; Hakbilen et al., 2021). Etična občutljivost je odvisna od različnih dejavnikov, kot so kultura, vera, stopnja izobrazbe, starost, spol, izkušnje in vzgoja posameznika (Salar, Zare, & Sharifzadeh, 2016). Tako kot moralna občutljivost se razvija vse življenje z izpostavljenostjo različnim vsakodnevnim etičnim dilemam in tudi v času usmerjenega izobraževanja. Ohranja se z vzdrževanjem profesionalnih kompetenc in vedenjem, ki je v skladu z etičnimi kodeksi poklica (Macale et al., 2016; Hakbilen et al., 2021).

Etično izobraževanje je del procesa usposabljanja že zaposlenih medicinskih sester in tudi študentov zdravstvene nege ter ima ključno vlogo pri razvoju etične občutljivosti (Hakbilen et al., 2021; Tanaka & Tezuka, 2021). Eden izmed glavnih razlogov za izobraževanje študentov na področju etike je razvoj etične občutljivosti. Tako se jih bolje opremi za sprejemanje moralno korektnih odločitev (Muramatsu et al., 2019; Hakbilen et al., 2021). Študenti zdravstvene nege pogosto izražajo težave pri obvladovanju situacij, ki se jim zdijo etično sporne oziroma težavne. Pomanjkanje izkušenj, samozavesti in občutek nemoči pri študentih so lahko pomembni dejavniki, ki negativno vplivajo na reševanje dilem, s katerimi se soočajo pri kliničnem usposabljanju. Zahtevna realnost današnjega zdravstvenega okolja povzroča konflikt med naučenimi ideali zdravstvene nege in praktičnim vidikom poklica, v katerega vstopajo (Tuveson & Lützn, 2017).

Čeprav je vsebina etike v zdravstvu vključena v učne načrte študijskih programov zdravstvene nege, obstaja mnogo dejavnikov, ki vplivajo na kakovost prenosa informacij in znanja na študente. Za učinkovito metodo prenosa informacij in znanja se je izkazala analiza primerov, ki omogoča aktivno sodelovanje, izboljšuje analitično mišljenje in razumevanje etičnih konfliktov, razširi perspektivo temeljnih konceptov in razvija veščine etičnega odločanja (Kucukkelepce, Dinc, & Elcin, 2020).

Namen in cilji

Področje etične občutljivosti je med študenti zdravstvene nege slabo raziskano. Treba je zapolniti raziskovalno vrzel na tem področju in skladno z raziskavami pripraviti ustrezna priporočila ter smernice, na podlagi katerih bi lahko prilagodili učne načrte in metode poučevanja v slovenskem okolju. Namen raziskave je bil preučiti etično občutljivost dodiplomskih študentov zdravstvene nege. Cilj raziskave je bil prevesti in prilagoditi vprašalnik *Ethical Sensitivity Questionnaire for Nursing Students* (ang. ESQ-NS) slovenskemu kulturnemu okolju ter ugotoviti, kolikšna je sposobnost študentov zdravstvene nege za prepoznavanje etičnih vprašanj v klinični praksi (Muramatsu et al., 2019).

Zastavljeno raziskovalno vprašanje je bilo: »V kolikšni meri so študenti zdravstvene nege sposobni prepoznati pojav etičnih vprašanj v klinični praksi?«

Metode

V raziskavi je bila uporabljena opisna neeksperimentalna metoda empiričnega raziskovanja.

Opis instrumenta

Izvirna različica vprašalnika ESQ-NS je prestala natančen proces validacije in je bila razvita na podlagi pregleda literature in intervjujev s študenti zdravstvene nege ter na podlagi raziskave, v kateri je sodelovalo deset japonskih univerz. Skupno obsega 13 trditvev, ki obravnavajo etične dileme, na podlagi katerih se ocenjuje etično občutljivost študentov zdravstvene nege. Izvirni vprašalnik in dovoljenje za njegovo uporabo smo pridobili pri glavnem avtorju (Muramatsu et al., 2019). Celoten vprašalnik je sestavljen iz štirih delov: (i) demografski in drugi podatki udeležencev; (ii) spoštovanje posameznikov (osem trditvev); (iii) pravičnost, dobrodelnost in neškodljivost (tri trditve) in (iv) ohranjanje zaupnosti pacientov (dve trditvi). Vrednost koeficienta Cronbach alfa izvirnega vprašalnika je znašala 0,82 (Muramatsu et al., 2019).

Prevajanje in adaptacija instrumenta

Pri prevajanju in prilagajanju lestvice ESQ-NS smo upoštevali priporočila Svetovne zdravstvene organizacije

za prevajanje in prilagajanje instrumentov (Muramatsu et al., 2019; World Health Organization, 2020). Prevod vprašalnika je slovnično in vsebinsko pregledala strokovnjakinja za prevajanje iz angleškega jezika v slovenski jezik. Zatem so sledili vzratni prevod iz slovenščine v angleščino, pregled obeh verzij vprašalnika na podlagi zdravorazumske veljavnosti (ang. *face validity*) ter umestitev nekaterih popravkov, ki so odražali kulturni kontekst slovenskega okolja, v slovensko različico vprašalnika. Vprašalnik smo v tem delu poimenovali »Vprašalnik za merjenje etične občutljivosti med študenti zdravstvene nege« (VEM-ZN).

VEM-ZN vprašalnik smo nadalje uporabili v pilotni študiji na vzorcu desetih strokovnjakov zdravstvene nege z namenom preverjanja razumljivosti oblikovanega vprašalnika (Saunders, Lewis, & Thornhill, 2009). Anketiranci so navedli nekaj manjših vsebinskih opomb in pravopisnih napak, ki smo jih upoštevali pri oblikovanju končne različice slovenskega vprašalnika VEM-ZN. Tako kot izvirnik je končno obsegal 13 trditvev. Anketiranci so v prvem sklopu vprašalnika najprej opredelili svoj spol, starost, letnik dodiplomskega študija zdravstvene nege in način študija. V drugem sklopu smo anketirance vprašali, ali spodaj navedene trditve po njihovem mnenju predstavljajo etični problem. Trditve so ocenjevali na podlagi štiristopenjske Likertove lestvice, pri čemer izbor 1 pomeni »sploh se ne strinjam«, izbor 4 pa »povsem se strinjam«. Ocene anketirancev smo pretvorili v točke. Višje točke dosežene na podlagi anketnega vprašalnika pomenijo visoko stopnjo etične občutljivosti (40–52 točk), nižje pa nizko stopnjo etične občutljivosti (13–25 točk), vmesni dosežek točk pomeni zmerno etično občutljivost (26–39 točk).

Opis vzorca

Anketiranje je potekalo na priložnostnem vzorcu študentov programa Zdravstvena nega ($n = 126$ oziroma 17,87 % celotnega vzorca študentov), rednega

Tabela 1: Demografske in druge značilnosti vzorca

Table 1: Demographic and other characteristics of the sample

Spremenljivka/Variable	n	%
Spol		
Moški	25	19,8
Ženski	100	79,4
Drugo	1	0,8
Letnik študija		
1. letnik dodiplomskega študija	69	54,8
2. letnik dodiplomskega študija	29	23,0
3. letnik dodiplomskega študija	28	22,2
Način študija		
Redni	104	82,5
Izredni	22	17,5

Legenda/Legend: n – število/number; % – odstotek/percentage

in izrednega študija, ki so v študijskem letu 2021/2022 obiskovali eno izmed dveh izbranih zdravstvenih fakultet v Sloveniji. Na študijski program Zdravstvena nega je bilo v letu 2021/2022 na obeh fakultetah skupaj vpisanih 705 študentov. Od tega je le 126 študentov popolno izpolnilo celoten vprašalnik. Te rezultate smo uporabili za končno analizo podatkov. Povprečna starost študentov, ki so sodelovali v raziskavi, je 21,74 ($s = 5,06$) leta. Ostale demografske in druge značilnosti vzorca so prikazane v Tabeli 1.

Opis poteka raziskave in obdelave podatkov

Vprašalnik smo med študente na prvi sodelujoči fakulteti razposlali s pomočjo njihovih univerzitetnih e-naslovov po službi za študentske zadeve, na drugi fakulteti pa v obliki snežne kepe. Študenti so na svoje e-naslave prejeli enolični krajevnik vira (ang. *Uniform Resource Locator* – URL) do spletnega vprašalnika. V spletnem vprašalniku so bili dodatno pojasnjeni namen raziskave, anonimnost in prostovoljno sodelovanje. S klikom na vprašalnik so se anketiranci strinjali s sodelovanjem v raziskavi. Vprašalnik je bilo mogoče izpolniti v odprtokodni aplikaciji za spletno anketiranje 1KA od 29. novembra 2021 do 7. decembra 2021. Podatki in odgovori, ki so jih anketiranci zabeležili z izpolnjevanjem, so se zbrali v bazi podatkov na spletnem strežniku. V procesu zbiranja podatkov se je oblikovala anonimna podatkovna baza brez imen in priimkov, do katere je bil omogočen dostop zgolj glavnim raziskovalcem z uporabniškim imenom in geslom.

V podatkovni bazi so bili zbrani samo podatki popolno izpolnjenih anketnih vprašalnikov. Podatke smo za namen statistične analize izvozili v program IBM SPSS, različica 25.0 (SPSS Inc., Chicago, IL, ZDA). Za ugotavljanje notranje konsistentnosti vprašalnika smo uporabili Cronbachov koeficient alfa. Za nadaljnjo statistično analizo zbranih podatkov so bile uporabljene naslednje metode: osnovna deskriptivna statistika (frekvenca, minimum, maksimum, povprečje in standardni odklon), linearna regresija ter zaradi nenormalne porazdelitve podatkov (Shapiro-Wilk test, $p < 0,001$) neparametrični Mann-Whitneyjev U-test in Kruskal-Wallisov H-test. Upoštevana stopnja statistične značilnosti je bila 0,05.

Rezultati

Rezultat notranje konsistentnosti za celoten vprašalnik je pokazal dobro stopnjo zanesljivosti (Cronbach $\alpha = 0,711$). V Tabeli 2 je prikazana deskriptivna statistika vprašalnika.

Študenti so se najbolj strinjali s prvo ($\bar{x} = 3,02$, $s = 1,156$) in deveto trditvijo ($\bar{x} = 2,87$, $s = 0,966$), najmanj pa s trinajsto ($\bar{x} = 2,02$, $s = 1,047$) in šesto trditvijo ($\bar{x} = 2,24$, $s = 0,883$).

V Tabeli 3 prikazujemo rezultate po posameznih podskupinah vprašalnika, kjer smo ocene anketirancev

Tabela 2: Vprašalnik za merjenje etične občutljivosti med študenti zdravstvene nege (VEM-ZN) s prikazanim povprečjem doseženih točk za posamezno trditev**Table 2:** Ethical Sensitivity Questionnaire for Nursing Students (ESQ-NS) with average score for individual statement

Št.	Trditve/Statements	$\bar{x}$	s
1.	Varovalna ograja je na posteljo nameščena z razlogom, da prepreči padec pacienta.	3,02	1,156
2.	Kljub temu da pacient po operativnem posegu zaradi bolečin zavrne spremembo lege v postelji, se ga zaradi preprečevanja pooperativnih zapletov vseeno ustrezno obrne.	2,67	0,738
3.	Kljub temu da je pacient v terminalni fazi zaradi nelagodja pri dihanju zavrnil terapevtsko spreminjanje lege v postelji, se izvaja obračanje na dve uri.	2,33	0,788
4.	Starejši pacient, ki si je želel vrnitve domov, je bil nameščen v socialnovarstveno ustanovo, ker ni imel sorodnikov, ki bi lahko skrbeli zanj doma.	2,76	0,753
5.	Ob postelji pacienta, ki je že padel, so nameščeni senzori, ki zaznajo njegovo vstajanje.	2,62	0,945
6.	Pacientu z demenco ste dovolili, da ostane v prostoru za medicinske sestre, medtem ko sedi na invalidskem vozičku s pripetimi varnostnimi pasovi.	2,24	0,871
7.	Kljub temu da vam pacient nasprotnega spola, za katerega skrbite, ni dovolil, da bi ga pazili, medtem ko se tušira, ste to vseeno storili, potem ko ste ga prepričali, da je to zanj dobro.	2,51	0,883
8.	Pacientu z demenco, ki zavrača zdravila, ta zmešamo v pijačo brez njegove vednosti.	2,69	0,871
9.	Terminalno oboleli pacient je želel v kopalnico na veliko potrebo, zato sta ga medicinski sestri odpeljali v kopalnico in mu pri tem pomagali.	2,87	0,966
10.	Nepomični pacient je vedno deležen posteljne kopeli. Sedaj prosi, če bi mu pomagali pri običajni kopeli v kopalnici, za kar so potrebne tri medicinske sestre.	2,79	0,932
11.	Da prilagodimo hitrost prehranjevanja pacientov z disfagijo, jim nudimo pomoč pri hranjenju, ki vključuje neprekinjen nadzor vsaj eno uro.	2,63	0,787
12.	Predaja pacientovega stanja odgovorni medicinski sestri poteka v večposteljni bolniški sobi.	2,36	1,023
13.	Predaja pacientovega stanja vodi zdravstvene nege poteka na hodniku.	2,02	1,047

Legenda/Legend: št. – številka/number; $\bar{x}$ – povprečje/average

Tabela 3: Opisne značilnosti in rezultati točkovanja po posameznih podskupinah in celotnega vprašalnika**Table 3:** Descriptive characteristics and scoring results of the subgroups and the entire questionnaire

Podskupina/Subgroup	n	Min/Min	Maks/Max	$\bar{x}$	s	Cronbach α
Spoštovanje posameznikov	8	10	29	20,83	3,834	0,656
Pravičnost, dobrotelost in neškodljivost	3	3	12	8,29	2,363	0,849
Ohranjanje zaupnosti pacientov	2	2	8	4,38	1,850	0,747
Celoten vprašalnik	13	18	49	33,50	5,615	0,711

Legenda/Legend: n – število/number; Min/Min – minimum/minimum; Maks/Max – maksimum/maximum; $\bar{x}$ – povprečje/average; s – standardni odklon/standard deviation; Cronbach α – Cronbachov koeficient alfa/Cronbach's alpha

na podlagi štiristopenjske Likertove lestvice pretvorili v točke.

Rezultati so pokazali, da imajo študenti zdravstvene nege na dodiplomskem študiju zmerno stopnjo etične občutljivosti ($\bar{x} = 33,50$, $s = 5,615$). Najnižje povprečje točk so dosegli pri podskupini »ohranjanje zaupnosti pacientov« ($\bar{x} = 4,38$, $s = 1,850$), najvišje pa pri »pravičnosti, dobrotelosti in neškodljivosti« ($\bar{x} = 8,29$, $s = 2,363$).

V Tabeli 4 smo s pomočjo Mann-Whitneyjevega U-testa ugotavljali statistično pomembne razlike v stopnji etične občutljivosti med spoloma anketirancev in načinom študija.

Ženske so v povprečju dosegle več točk kot moški. Kljub razliki v povprečjih, ki kaže na višjo stopnjo etične občutljivosti pri ženskah, rezultat ne prikazuje statistično pomembnih razlik med spoloma ($p = 0,426$). Rezultati kažejo na statistično značilne razlike

v stopnji etične občutljivosti med rednimi študenti dodiplomskega študija zdravstvene nege in študenti izrednega študija ($p = 0,025$). Obe skupini sicer točkovno dosejata zmerno stopnjo etične občutljivosti, a je povprečje rednih študentov nekoliko višje.

Rezultati v Tabeli 5 prikazujejo minimalne razlike v povprečno doseženih točkah za posamezni letnik.

Najvišjo povprečno vrednost dosegajo študenti prvega letnika, najnižjo pa študenti tretjega letnika. Minimalne razlike sicer nakazujejo, da je stopnja etične občutljivosti pogojena z letnikom. V našem primeru je ta v povprečju vsak letnik nižja, a rezultati Kruskal-Wallisovega H-testa ne ugotavljajo statistično značilne pomembne razlike med letniki ($p = 0,524$). Tudi regresijski koeficient ni pokazal statistično značilnega vpliva letnika na doseženo stopnjo etične občutljivosti, s čimer bi bilo možno letnik študija izpostaviti kot dejavnik ($p = 0,749$).

Tabela 4: Etična občutljivost študentov zdravstvene nege glede na spol in njihov način študija: Mann-Whitneyjev U-test**Table 4:** Ethical sensitivity of nursing students according to their gender and type of studies: Mann-Whitney U test

Spremenljivka/Variable	$\bar{x}$	s	U	p
Spol				
Moški	31,44	9,125	1121,500	0,426
Ženski	33,99	4,272		
Način študija				
Redni	34,28	4,076	795,500	0,025
Izredni	29,82	9,435		

Legenda/Legend: $\bar{x}$ – povprečje/average; s – standardni odklon/standard deviation; U – U-vrednost/U value; p – statistična značilnost/statistical significance

Tabela 5: Etična občutljivost študentov zdravstvene nege glede na njihov letnik študija: Kruskal-Wallisov test**Table 5:** Ethical sensitivity of nursing students according to their year of study: Kruskal-Wallis test

Spremenljivka/Variable	$\bar{x}$	s	H	p
Letnik študija				
1. letnik dodiplomskega študija	33,65	5,280	1,294	0,524
2. letnik dodiplomskega študija	33,34	6,014		
3. letnik dodiplomskega študija	33,29	6,176		

Legenda/Legend: $\bar{x}$ – povprečje/average; s – standardni odklon/standard deviation; H – H vrednost/H value; p – statistična značilnost/statistical significance

Diskusija

V raziskavi smo vprašalnik ESQ-NS prevedli in ga prilagodili za slovensko kulturno okolje. V primerjavi z izvirnikom je notranja konsistentnost vprašalnika nižja, a še vedno v sprejemljivih okvirih (Taber, 2018; Muramatsu et al., 2019). Naši rezultati so pokazali, da študenti dodiplomskega študija zdravstvene nege na dveh slovenskih fakultetah dosegajo zmerno stopnjo etične občutljivosti. Do podobnih zaključkov z drugačnim instrumentom za merjenje etične občutljivosti so prišli Salar, Zare, & Sharifzadeh (2016) ter Hakbilen et al. (2021). V obeh raziskavah so izmerili etično občutljivost zmerne stopnje. V raziskavi, ki je imela v vzorcu že zaposlene medicinske sestre, je bil nivo izmerjene etične občutljivosti primerljiv študentom – izmerjena je bila zmerena stopnja (Baghaei, Moradi, Aminolshareh, & Zareh, 2014). To hkrati nakazuje potrebo in ponuja priložnost za izboljšanje trenutnih praks izobraževanja študentov na področju etike in vzdrževanje etične občutljivosti na višjem nivoju pri že zaposlenih medicinskih sestrah (Borhani, Alhani, Mohammadi, & Abbaszadeh, 2010; Borhani, Abbaszadeh, & Mohsenpour, 2013; Salar et al., 2016; Shayestehfard, Torabizadeh, Gholamzadeh, & Ebadi, 2020; Hakbilen et al., 2021). Pomembno vlogo v procesu izobraževanja imajo tudi klinični mentorji, s katerimi se študenti srečujejo v okviru kliničnega usposabljanja. Ti s svojim delovanjem v praksi postavljajo vzor za vse, ki se uvajajo v zdravstveni sistem na področju zdravstvene nege (Borhani et al., 2010).

Na podlagi naše raziskave smo ugotovili, da se

rezultati glede etične občutljivosti statistično značilno ne razlikujejo glede na spol. Ugotovitve Salar et al. (2016) kažejo, da so moški dosegali višjo stopnjo etične občutljivosti. Macale et al. (2016) so ugotovili nasprotno: ženske izkazujejo večjo etično občutljivost kot moški. Tako kot v našem primeru je tudi v njihovem vzorcu prevladoval ženski spol, kar bi potencialno lahko vplivalo na rezultate. Boljše rezultate pri ženskah lahko pojasnimo s predpostavko, da imajo moški in ženske različne načine socializacije in kažejo razlike na področju etičnega razvoja. Višjo etično občutljivost lahko pripišemo tudi materinskemu čutu medicinskih sester ženskega spola (Tas Arslan & Calpbincini, 2018).

V raziskavi smo ugotovili, da ni statistično značilnih razlik med povprečji rezultatov študentov po letnikih študija. Načeloma bi pričakovali, da se bo etična občutljivost z letnikom višala, kar so v preteklih raziskavah prikazali tudi drugi avtorji (Muramatsu et al., 2019; Al-Kateeb, Raqqad, Shamayleh, Zainelabdin, & Masri, 2021; Hakbilen et al., 2021;). V literaturi (Cho & Hwang, 2019; Choi, 2019) smo zasledili tudi, da ima moralna občutljivost z letnikom študija negativno korelacijo, kar bi bilo lahko povezano tudi z etično občutljivostjo. Študenti so med študijem vse bolj izpostavljeni kliničnemu okolju, kar lahko na njihov napredek v stroki vpliva pozitivno ali negativno. Neprimerna socializacija v zdravstveni sistem lahko vodi v demoralizacijo, slabšo produktivnost in manj kakovostno oskrbo pacientov (Dinmohammadi, Peyrovi, & Mehrdad, 2013; Webster, Bowron, Maich, & Patterson, 2016).

Do statistično značilnih rezultatov smo prišli pri primerjavi rednih študentov z izrednimi. Rezultati

kažejo, da imajo redni študenti statistično značilno višje povprečne vrednosti rezultatov pri doseganju stopnje etične občutljivosti. V podobni raziskavi (Macale et al., 2016) so sicer ugotovili, da izredni študenti v povprečju izkazujejo boljšo stopnjo etične občutljivosti kot redni. A njihovi rezultati vseeno kažejo, da v določenih izpostavljenih etičnih dilemah redni študenti odgovarjajo bolje kot izredni. Rezultati naše raziskave kažejo boljše povprečje rednih študentov, kar bi lahko povezali s pojavom padanja etične občutljivosti po stiku študentov s kliničnim okoljem. Izredni študenti so pogosto že redno zaposleni v zdravstvu ali pa na tem področju opravljajo študentsko delo. Več časa so prisotni v kliničnem okolju, kar lahko zaradi različnih dejavnikov vpliva na otopelost pri prepoznavanju etičnih dilem. Ti dejavniki so lahko različni: od preobremenjenosti na delu, pomanjkanja kadra in rutinskega dela do usmerjenosti zgolj na ročne spretnosti (Hakbilen et al., 2021).

Na podlagi ugotovitev naše raziskave bi bile potrebne izboljšave na področju izobraževanja, tako institucionalnega kot tudi kontinuiranega strokovnega izpopolnjevanja kadra. Izkazalo se je, da več kot je ur, namenjenih obravnavi tematike etičnih dilem med študijem, višja je stopnja etične občutljivosti (Çetinkaya, 2020). Ugotovljeno je bilo tudi, da zagotavljanje kontinuitete izobraževanja študentov zdravstvene nege o etiki učinkovito povečuje ozaveščenost študentov o tej temi. Zato je priporočljivo, da se tematiko etike vključi v vse predmete pri strukturiranju izobraževalnih programov zdravstvene nege (Hakbilen et al., 2021). Za razumevanje etičnih dilem v zdravstveni negi so potrebni inovativni načini poučevanja, ki vsebujejo praktične primere, s katerimi bi študenti lažje povezali teorijo s prakso (Kucukkelepce et al., 2020; Abdu Alnajjar, & Aly Abou Hashish, 2021). Na podlagi ugotovitev bi bilo smiselno dopolniti obstoječe učne načrte in implementirati teme o etičnih vsebinah v vsa leta študija in različne predmete dodiplomskega študija programa Zdravstvena nega. Trenutno so študijski programi na prvi stopnji zastavljeni tako, da se študenti, vključeni v raziskavo, s tematiko etike srečajo le v prvem letniku. Potrebno bi se bilo osredotočiti tudi na že zaposlene izvajalce zdravstvene nege ter jim nuditi možnosti ohranjanja in nadgradnje znanja s področja etične občutljivosti in prepoznavanja etičnih dilem.

Predlagamo dodatne raziskave, pri katerih bi v vzorec vključili študente drugih fakultet ter sam vzorec povečali in s tem zagotovili boljšo reprezentativnost. Tako bi lahko rezultate posplošili na širšo populacijo, česar na podlagi velikosti našega vzorca v tej raziskavi ne moremo narediti. Potrebna bi bila tudi dodatna psihometrična validacija slovenske različice vprašalnika.

Zaključek

Etična občutljivost je pomembna za zagotavljanje kakovostne in kompetentne zdravstvene oskrbe, prilagojene posamezniku in njegovim potrebam. Medicinske sestre so kot nosilke stroke zdravstvene nege soodgovorne za prepoznavanje etičnih dilem v svojem delovnem okolju. Temelj za usposobljen in kompetenten kader je izobraževanje študentov, ki krojijo prihodnost zdravstvenega sistema. Raziskava je pokazala, da imajo študenti dodiplomskega študija zdravstvene nege zmerno stopnjo etične občutljivosti, kar ponuja priložnost za izboljšave izobraževanja tako na predavanjih in vajah na fakulteti kot tudi pri kliničnem usposabljanju.

Rezultati nakazujejo možnosti dodatnih in poglobljenih raziskav na področju zdravstvene nege. V prihodnjih raziskavah bi bilo smiselno primerjati etično občutljivost študentov zdravstvene nege in zaposlenih medicinskih sester. Podrobneje bi bilo treba raziskati faktorje, ki pozitivno oziroma negativno vplivajo na etično občutljivost. Smiselno bi bilo raziskati tudi etično občutljivost v povezavi z delovno otopelostjo na področju zdravstvene nege.

Zahvala/Acknowledgements

Avtorji se sodelujočim v raziskavi zahvaljujemo za njihov čas in pomemben prispevek k našemu delu./The authors would like to thank the participants in the study for their time and important contribution to our work.

Nasprotje interesov/Conflict of interest

Avtorji izjavljajo, da ni nasprotja interesov./The authors declare that no conflicts of interest exist.

Financiranje/Funding

Raziskava ni bila finančno podprta./The study received no funding.

Etika raziskovanja/Ethical approval

Raziskava je pripravljena v skladu z načeli Helsinško-tokijske deklaracije (World Medical Association, 2013)./The study was conducted in accordance with the Helsinki-Tokyo Declaration (World Medical Association, 2013).

Prispevek avtorjev/Author contributions

Prvi trije avtorji so sodelovali v vseh delih poteka raziskave: tako pri zasnovi, pridobivanju podatkov, analizi dela in interpretaciji podatkov kot tudi pri pripravi, kritičnem pregledu in končni odobritvi prispevka. Pri interpretaciji podatkov je sodeloval

tudi peti avtor. Zadnja dva avtorja sta z drugimi avtorji sodelovala pri raziskovalni zasnovi in oblikovanju dela ter kritičnem pregledu in končni odobritvi prispevka./The first three authors were involved in all parts of the research: in the conception, acquisition of data, analysis of the work and interpretation of the data, as well as in the drafting, critical revision and final approval of the paper. The fifth author was also involved in the interpretation of the data. The last two authors collaborated with the other authors in the conception and design of the work as well as in the critical review and final approval of the paper.

Literatura

- Al-Kateeb, B. A., Raqqad, F., Shamayleh, N., Zainelabdin, F. A., & Masri, A. A. (2021). The level of ethical sensitivity among jordanian university students according to their educational level & specialization. *Journal of Education and E-Learning Research*, 8(4), 385–394.
<https://doi.org/10.20448/journal.509.2021.84.385.394>
- Abdu Alnajjar, H., & Aly Abou Hashish, E., (2021). Academic ethical awareness and moral sensitivity of undergraduate nursing students: Assessment and influencing factors. *SAGE Open Nursing*, 2021, Article 7, 1–9.
<https://doi.org/10.1177/23779608211026715>
PMid:34263030; PMCID:PMC8243134
- Baghaei, R., Moradi, Y., Aminolshareh, S., & Zareh, H. (2014). The ethical sensitivity of nurses in decision making in Ayatollah Taleghani hospital. *Journal of Urmia Nursing And Midwifery Faculty*, (11), 1–7.
- Borhani, F., Abbaszadeh, A., & Mohsenpour, M. (2013). Nursing students' understanding of factors influencing ethical sensitivity: A qualitative study. *Iranian Journal of Nursing and Midwifery Research*, 18(4), 310–315.
- Borhani, F., Alhani, F., Mohammadi, E., & Abbaszadeh, A. (2010). Professional ethical competence in nursing: The role of nursing instructors. *Journal of Medical Ethics and History of Medicine*, 3, Article 3, 1–8.
- Çetinkaya, B. (2020). Ethics in the curriculum of undergraduate nursing programs in Turkey. *International Archives of Nursing and Health Care*, 6(1), 1–8.
<https://doi.org/10.23937/2469-5823/1510141>
- Cho, O.-H., & Hwang, K.-H. (2019). Academic ethical awareness among undergraduate nursing students. *Nursing Ethics*, 26(3), 833–844.
<https://doi.org/10.1177/0969733017727155>
PMid:28893158
- Choi, J. (2019). Cheating behaviors and related factors at a Korean dental school. *Korean Journal of Medical Education*, 31(3), 239–249.
<https://doi.org/10.3946/kjme.2019.134>
PMid:31455053; PMCID:PMC6715897
- Dinmohammadi, M., Peyrovi, H., & Mehrdad, N. (2013). Concept analysis of professional socialization in nursing. *Nursing Forum*, 48(1), 26–34.
<https://doi.org/10.1111/nuf.12006>
PMid:23379393
- Hakbilen, H., İnce, S., & Ozgonul, M. L. (2021). Ethical sensitivity of nursing students during a 4-year nursing curriculum in Turkey. *Journal of Academic Ethics*, 21, 41–51.
<https://doi.org/10.1007/s10805-021-09432-2>
- Kodeks etike v zdravstveni negi in oskrbi Slovenije in Kodeks etike za babice Slovenije*. (2014). Ljubljana: Zbornica zdravstvene in babiške nege Slovenije – Zveza strokovnih društev medicinskih sester, babic in zdravstvenih tehnikov Slovenije
- Kucukkelepce, G. E., Dinc, L., & Elcin, M. (2020). Effects of using standardized patients on nursing students' moral skills. *Nursing Ethics*, 27(7), 1587–1602.
<https://doi.org/10.1177/0969733020935954>
PMid:32729761
- Macale, L., Scialò, G., Masi, P., Rocco, G., Stievano, A., Vellone, E., & Alvaro, R. (2016). Development of the ethical sensitivity scale in undergraduate nursing students. *Professioni Infermieristiche*, 68, 244–250.
- Muramatsu, T., Nakamura, M., Okada, E., Katayama, H., & Ojima, T. (2019). The development and validation of the ethical sensitivity questionnaire for nursing students. *BMC Medical Education*, 19(1), Article 215, 1–8.
<https://doi.org/10.1186/s12909-019-1625-8>
PMid:31208409; PMCID:PMC6580574
- Ovijač, D. (2012). Medpoklicno sodelovanje in etika v zdravstvu. *Obzornik zdravstvene nege*, 46(4), 297–301. Retrieved December 3, 2021 from <https://obzornik.zbornica-zveza.si/index.php/ObzorZdravNeg/article/view/2896>
- Salar, A. R., Zare, S., & Sharifzadeh, E. (2016). The survey of nursing students ethical sensitivity. *Biology and Medicine*, 8, Article 1–4.
<https://doi.org/10.4172/0974-8369.1000311>
- Saunders, M., Lewis, P., & Thornhill, A. (2009). *Research Methods for Business Students*. Pearson Education.
- Shayestehfard, M., Torabizadeh, C., Gholamzadeh, S., & Ebadi, A. (2020). Ethical sensitivity in nursing students: Developing a context-based education. *Electronic Journal of General Medicine*, 17(2), Article em195, 1–12.
<https://doi.org/10.29333/ejgm/7812>
- Taber, K. S. (2018). The use of Cronbach's alpha when developing and reporting research instruments in science education. *Research in Science Education*, 48(6), 1273–1296.
<https://doi.org/10.1007/s11165-016-9602-2>

Tanaka, M., & Tezuka, S. (2021). A scoping review of alternative methods of delivering ethics education in nursing. *Nursing Open*, 9(6), 2572–2585.

<https://doi.org/10.1002/nop2.987>

PMid:34255926

Tas Arslan, F., & Calpbiniçi, P. (2018). Moral sensitivity, ethical experiences and related factors of pediatric nurses: A cross-sectional, correlational study. *Acta Bioethica*, 24(1), 9–18.

<https://doi.org/10.4067/S1726-569X2018000100009>

Turesson, H., & Lützn, K. (2017). Demographic factors associated with moral sensitivity among nursing students. *Nursing Ethics*, 24(7), 847–855.

<https://doi.org/10.1177/0969733015626602>

PMid:26826120

Webster, A., Bowron, C., Maich, N., & Patterson, P. (2016). The effect of nursing staff on student learning in the clinical setting. *Nursing Standard*, 30, 40–47.

<https://doi.org/10.7748/ns.30.40.40.s44>

PMid:27275914

World Health Organization (WHO). (2020). *Process of translation and adaptation of instruments*. Retrieved December 3, 2021 from https://www.who.int/substance_abuse/research_tools/translation/en/

World Medical Association. (2013). World Medical Association Declaration of Helsinki: Ethical principles for medical research involving human subjects. *Journal of the American Medical Association*, 310(20), 2191–2194.

<https://doi.org/10.1001/jama.2013.281053>

PMid:24141714

Citirajte kot/Cite as:

Renko, J., Praprotnik, D., Nastran, A., Prosen, M., & Ličen, S. (2023). Etična občutljivost študentov zdravstvene nege: opisna raziskava. *Obzornik zdravstvene nege*, 57(2), 100–107. <https://doi.org/10.14528/snr.2023.57.2.3171>